

הצריכה הפרטית

1. קווי ההתפתחות העיקריים

ההאטה בגידול הצריכה הפרטית שהסתמנה ב־1965 הוחשה ב־1966. שיעור העלייה בצריכה הריאלית לנפש היה כחצי אחוז בלבד, לעומת כ־5 אחוזים ב־1965 ולעומת יותר מ־6 אחוזים בכל אחת מחמש השנים שקדמו לה (לוח ד'־1).

רמת הצריכה הממוצעת לנפש היתה גבוהה ב־239 ל"י במחירים שוטפים מזו של 1965. סך הצריכה הפרטית במחירים שוטפים גדל ב־11.1 אחוזים, לעומת עלייה בשיעור 6 אחוזים בקירוב בהכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות. במונחים ריאליים ירדה ההכנסה, בעוד שהצריכה עלתה. מכאן שגם העלייה הקטנה בצריכה מבטאת עלייה ביחס שבין צריכה להכנסה, דהיינו, בנטייה לצרוך.

ההאטה בגידול הצריכה, לא הביאה ב־1966 גידול בחיסכון, כמקווה, אלא לוותה בירידה בסך החיסכון ובירידה ניכרת בשיעור החיסכון מתוך הכנסה. ראשיתה של התפתחות זו נראתה כבר ב־1965, שאף בה גדלה הצריכה בשיעור גבוה מזה של ההכנסה.

לוח ד'־1

הצריכה הכוללת והצריכה לנפש, 1960 עד 1966

(אחוזים)

1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960	
8,000	7,185	6,122	5,255	4,416	3,654	3,101	הצריכה הכוללת במחירים שוטפים (מיליוני ל"י)
8,000	7,752	7,165	6,426	5,821	5,239	4,737	הצריכה הכוללת במחירי 1966 (מיליוני ל"י)
3.2	8.2	11.5	10.4	11.1	10.6	11.2	העלייה בצריכה הריאלית (אחוזים)
3,043	3,025	2,892	2,700	2,544	2,392	2,238	הצריכה לנפש במחירי 1966 (ל"י)
0.6	4.6	7.1	6.1	6.4	6.9	7.2	העלייה בצריכה הריאלית לנפש (אחוזים)

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מה היו מקורות המימון של הצריכה? ב־1966 חלה ירידה ניכרת בהיקף הרכישה של נכסים ריאליים ובעיקר רכישת דירות ויש להניח, כי ירידה זו שחררה מקורות ששימשו כוח קנייה בידי הציבור להגדלת הצריכה השוטפת ואף יצרה ביקוש בשוק הנכסים הנזילים, כגון: שטורות בתיווך בנקים ומלוות קצרי מועד.

נמצא איפוא, שבתחום שימושיה של ההכנסה הפרטית עלה ב־1966 חלקה של הצריכה הפרטית (לוח ד' 2) ושל ההשקעה בנכסים נזילים וירד חלקה של ההשקעה בנכסים ריאליים, כמו: דירות, קרקעות ומצרכים בני־קיימא. יציבות המחירים במחצית השנייה של 1966 ובתחילת 1967 עודדה, כנראה, מגמה זו.

לוח ד' 2

הנטייה הממוצעת לצרוך במשק*, 1960 עד 1966

1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960
89.0	84.7	84.0	82.2	82.4	84.5	84.0

* הצריכה הפרטית מחולקת בהכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות.
ה מ ק ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בשנים 1960 עד 1965 היתה הנטייה לצרוך קבועה, פחות או יותר, ונסתמנה ירידה קלה בשנים 1962 ו־1963, שמקורה בגידול הרב בתקבולי פיצויים אישיים מגרמניה ובהמרות של כספים אלו לאחר הפיחות. הואיל וכספים אלו הם בבחינת הכנסות חד פעמיות, קטנה הנטייה לצרוך מהם מאשר זו מן ההכנסה השוטפת.

ב־1966 עלתה הנטייה הממוצעת לצרוך בכ־5 אחוזים, לעומת 1965. יש להסתייג במידת מה מאומדן זה, כי לא ניתן לבודד מבחינה סטטיסטית את החיסכון העסקי (רווחים של חולקו) של העסקים הפרטיים מתוך ההכנסה הפרטית הפנויה, ותנודות בשיעור החיסכון מסוג זה עשויות להשפיע על ההשוואה. יש מקום לסברה, שהרווחים שלא חולקו ירדו ב־1966, ולפיכך מוטה העלייה בנטייה לצרוך כלפי מעלה, אך אין להניח, שכיוון השינוי שחל ב־1966, לעומת 1965, משתנה עקב כך. אם נוציא את צריכת שירותי המלכ"ר מתוך התחשיב, תהיה העלייה בנטייה לצרוך גדולה יותר ואם נוציא מתוך התחשיב אף את צריכת בני הקיימא, צריכה שאינה נקבעת אך ורק על פי ההכנסה באותה שנה, תעלה הנטייה לצרוך עוד יותר.

על הנטייה לצרוך, הנמדדת כאן כיחס בין סך הצריכה לסך ההכנסה, משפיעים גורמים שונים ויש להניח, שהשינויים שחלו בכמה מאלו הביאו לעלייתה ב־1966.

יובאו כאן ארבעה הסברים אפשריים לשינוי זה: שניים מהם תולים את העלייה בנטייה לצרוך בשינויים שחלו בישראל בחלוקת ההכנסות ב־1966, ושניים מהם קשורים בתורות כלכליות שנולו על רקע ממצאים דומים בארצות שונות. תורות אלו מנסות להסביר מדוע השינויים השנתיים בצריכה הריאלית אינם רגישים תמיד באותה מידה לשינויים השנתיים בהכנסה הריאלית. א. הירידה שחלה ב־1965 בהכנסה הריאלית היתה תוצאה מעלייה בהכנסות של השכירים ומירידה בהכנסות של אלה שאינם שכירים. עובדה זו הגדילה את חלקה של הכנסת השכירים בסך ההכנסה הריאלית. כיוון שהנטייה לצרוך בקרב שכירים גבוהה מזו שאצל אלה שאינם שכירים, גרם הגידול במשקל הכנסת השכירים בהכנסה הריאלית לעלייה בנטייה המצרפית לצרוך.

¹ עובדה זו נתבררה בכמה מחקרים. ראה למשל, "הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל, 'סקר החיסכון', 1964/65", סדרת פרסומים מיוחדים מספר 217, ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 1967.

ב. הואיל וניתן להניח, שהנטייה לחסוך של המובטלים קרובה לאפס או אפילו שלילית, הרי עצם עליית מספר המובטלים במידה ניכרת ב-1966 תורמת להסבר העלייה בנטייה לצרוך.

ג. קיים הסבר הטוען לקשיחות הצריכה כלפי מטה. קשיחות זו מוסברת בכך, שהצריכה בשנה מסוימת אינה תלויה רק בהכנסה של אותה שנה, אלא אף בהכנסות ורמות צריכה של שנים קודמות, לפיכך לא גררה אחריה הירידה שחלה ב-1966 ירידה מקבילה בצריכה.

ד. כדי להסביר את השינויים החלים בצריכה, יש לפרק את סך ההכנסה לשני מרכיבים שהשפעת כל אחד מהם על הצריכה היא בעלת אופי שונה. מרכיב אחד, ה"הכנסה הנורמלית", יציב ומבטא הכנסה של זמן ארוך והמרכיב השני כולל הכנסות חד פעמיות וכאלו הנתונות לתנודות זמניות. במחקרים שונים התברר, שהנטייה לצרוך מתוך המרכיב הקבוע גבוהה מזו של המרכיב הזמני. את היחס בין הצריכה להכנסה ניתן לראות כממוצע משוקלל של שתי הנטיות כאשר המשקלים הם שני סוגי ההכנסות. השונות, שינוי במשקלים מסביר שינוי בנטייה הכללית לצרוך. יש להניח, שהירידה במרכיב הזמני של ההכנסות חריפה יותר, ולפיכך עלה היחס שבין הצריכה להכנסה.

יש לומר, שהטענות התולות את ההסבר בחלוקת ההכנסות ואלו התולות את ההסבר בתאוריות כלכליות שונות, לא זו בלבד שאינן מוציאות זו את זו, אלא שבמידת מה הן נקודות מבט שונות על אותה תופעה עצמה ולפיכך משלימות זו את זו. הגורמים השונים פעלו, כנראה, במשותף ב-1966 והביאו לירידת החיסכון הפרטי במשק ולעלייה בנטייה לצרוך.

ב-1966 עלו מחירי הצריכה הפרטית ב-8 אחוזים — שיעור דומה לזה שנמצא ב-1965. אך שלא כמו ב-1965 היו פעולותיה של הממשלה מניע מרכזי לעליית המחירים ב-1966. רובה המכריע של עליית המחירים התרכז בשליש הראשון של השנה, אז הועלו מיסים, בלו ותעריפים בשורה ארוכה של מוצרים ושירותים. כן אושרו גם העלאות של מחירים במספר מצרכים ושירותים הנתונים לפיקוח ממשלתי. לקראת המחצית השנייה של השנה ניכרת יציבות במגמת המחירים. ההאטה שחלה בגידול הצריכה ניכרת בכל מרכיביה הראשיים, פרט למזון, אך בעיקר היא בולטת בצריכת ריהוט וציוד לבית ובצריכת שירותים שמספקים המוסדות שלא למטרת רווח. בתחום המזון ניכרת מגמה ארוכת טווח של ירידה ברמת המחירים היחסיים. שנת 1965 היתה אמנם יוצאת דופן, מבחינה זו, והמחירים היחסיים לא ירדו. לפיכך לא גדלה באותה שנה צריכת המזון לנפש, אך ב-1966 המשיכה המגמה של הירידה במחירים היחסיים וצריכת המזון לנפש עלתה ב-2.2 אחוזים. היצע ניכר של ירקות טריים, שהינו בלתי גמיש בטווח הקצר, היה מלווה בירידת מחירים, וצריכתם של אלו גדלה בשיעור ניכר. גם בפירות נשירים היתה שנה של היצע רב ויציבות מחירים וצריכתם גדלה. הצריכה הריאלית לנפש של סיגריות ומשקאות ירדה ב-1966, לאחר שב-1965 היא עלתה ביותר מ-13 אחוזים. הסיבה העיקרית לכך היא העלאת שיעורי הבלו והמכס על מצרכים אלו, לאחר מספר שנים של יציבות מחירים. צריכת סיגריות ומשקאות אלכוהוליים מהיבוא ירדה בכ-50 אחוזים.

ההאטה בגידול האוכלוסייה, ירידת ההכנסה ותנאי אי ודאות שהתפתחו על רקע השפל והאבטלה השפיעו על צריכת ריהוט וציוד למשק הבית, והרכישה של רהיטים ומצרכים בני קיימא ירדה ב-1966. השפל הקיים בשוק הדירות חיוק, כנראה, את מגמת הירידה הזו. העלאת הוצאות החזקה של רכב פרטי — כגון: אגרות רכב, מחירי דלק ותעריפי ביטוח רכב — הרתיעה, כנראה, קונים בכוח ומספר כלי הרכב שנרכשו ב-1966 היה נמוך ב-16 אחוזים מזה של 1965.

מבין סעיפי הצריכה הראשיים, סעיף הצריכה, שבו חלה הירידה הניכרת ביותר ב-1966, הוא זה של השירותים שמספקים המוסדות שלא למטרת רווח למשקי הבית. ב-1965 לעומת זאת, חלה בסעיף זה העלייה הניכרת ביותר. מוסדות אלו, הכוללים את המפלגות, היו פעילים מאוד ב-1965 — שנת הבחירות לכנסת, להסתדרות ולרשויות המקומיות — ואילו ב-1966, הצטמקה פעילותם. יש אף להניח, שגורמי השפל פעלו בכיוון של צמצום הפעילות.

אם נוציא, לצורך הניתוח, את הצריכה של שירותים אלו מתחום הצריכה הפרטית, יתברר, ששיעור הגידול בצריכת מוצרים ושירותים לנפש, במחירים קבועים ב־1966 אינו שונה באופן כה בולט מהמקביל לו ב־1965. הגידול בצריכה, לרבות צריכת המלכ"ר, ב־1965 לעומת 1964 הוא 4.7 אחוזים ו־2.8 אחוזים למעט צריכה זו, ואילו ב־1966, לעומת 1965, הוא 0.5 אחוז ו־1.1 אחוז בהתאמה.

מספר אינדיקטורים מעידים על מגמת ירידה בצריכה הפרטית במשך 1966, למשל, כמויות של כמה מסעיפי המזון ששווקו בסוף השנה היו נמוכות מאלו ששווקו בראשיתה וכן קיימת מגמת ירידה מובהקת מרבע שנה לרבע שנה ברכישת מצרכים בני קיימא. אם כי בתחום השירותים אין נתונים על התפתחות תוך שנתית, יש להניח, שמגמת הירידה אפיינה את כל הצריכה הפרטית.

מגמה מקבילה בהכנסה הריאלית לשכיר ובהתרחבות ממדי האבטלה עשויה להיות אחד מהסברי מגמת הירידה של הצריכה במשך השנה, ואילו ירידה זו בביקוש עשויה להסביר את התייצבות מדד המחירים לקראת המחצית השנייה של השנה.

לוח ד' 3

הצריכה הפרטית של סחורות ושירותים על מרכיביה העיקריים, 1965 ו־1966

המשקל ב־1966 במחירים שוטפים	1966		1965	המשקל ב־1965 במחירים שוטפים	
	מחירי 1965	מחירים שוטפים			
(אחוזים)	(מיליוני ל"י)		(אחוזים)		סחורות
30	2,306	2,462	2,218	31	מזון, משקאות וטבק מוצרי תעשייה (לרבות דלק, מאור וקרח ולמעט מצרכים הכלולים בשורה הקודמת)
25	1,860	1,987	1,847	25	סך כל הסחורות
55	4,166	4,449	4,065	56	שירותים
9	659	784	671	9	מוסדות שלא למטרת רווח
15	1,155	1,178	1,078	15	דיוור
21	1,552	1,721	1,485	20	שירותים אחרים
45	3,366	3,683	3,234	44	סך כל השירותים
100	7,532	8,132	7,299	100	סך כל צריכת סחורות ושירותים *

* ההבדל בין נתונים אלה לבין כלל הצריכה הפרטית הוא בכך, שהראשונים כוללים גם את התוספת למלאי ואת הצריכה נטו של זרים בארץ.
ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

את השינויים שחלו בתחום הצריכה ניתן לראות גם בהרכבה. מראשית שנות החמישים עד 1964 חלה מגמת עלייה מתמדת במשקלם של מצרכים בני קיימא, ואילו בשנתיים האחרונות ירד משקלו של סעיף זה בכ־2 אחוזים.

לוח ד' 4

הרכב הצריכה הפרטית במחירים שוטפים, 1960 עד 1966

(אחוזים)

1966	1965	1964	1963	1962	1961	1960	
45.3	44.3	42.4	41.3	40.1	38.9	38.0	שירותים
							מצרכים בני קיימא (ריהוט וציוד לבית וכלי רכב אישיים)
8.1	9.2	10.1	9.4	8.9	7.9	7.8	
46.6	46.5	47.5	49.3	51.0	53.2	54.2	מצרכים אחרים
							סך כל צריכת הסחורות והשירותים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	

ה ס ק ו ר : על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מגמת עלייה ארוכת טווח, ברורה ומתמדת, נסתמנה במשקל השירותים בתוך הצריכה הפרטית. עלייה זו מקורה הן בעלייה מהירה יותר בצריכה הריאלית (בכמות) של השירותים, יחסית לזו של המוצרים והן מחמת עלייה מהירה יותר במחיר השירותים, והיא פרי גורמים הפועלים הן מצד ההיצע והן מצד הביקוש.

מצד הביקוש: ידוע, שהגמישות ביחס להכנסה גבוהה בתחום השירותים מאשר בתחום המוצרים. לפיכך, משעולה ההכנסה הריאלית, מופנה חלק יחסי גדול יותר מתוספת זו לקניית שירותים, מאשר לקניית מוצרים. במחקרי ביקוש — שנערכו הן לאורך זמן והן בחתך זמן, על ידי ניתוח תקציבי משפחות — נמצא, שגמישות ההוצאה קטנה מ־1 בתחום המוצרים, במיוחד לגבי המזון וגדולה מ־1 בתחום השירותים.

מצד ההיצע פועלים כמה גורמים: ראשית, פריון הייצור עולה במהירות רבה יותר בתחום המצרכים מאשר בתחום השירותים, שכן באחרון קטנות האפשרויות לשיפורים טכנולוגיים מאשר בתחום המצרכים, לפיכך עולים מחירי המצרכים בקצב איטי יחסית לאלו של השירותים. הסבר נוסף קשור במסחר בינלאומי: עליית מחירי המצרכים מרוסנת, בדרך כלל, על ידי יבוא אותם מוצרים מארצות, שבהן לא עלה מחירם ודבר זה כמעט שאינו אפשרי בתחום השירותים. בישראל היה קיומה של הגנת מכסים גורם בעל חשיבות, ביחוד בשנים, שבהן איים מטה הפיקוח על המחירים ביבוא מתחרה, איום שהיה אפקטיבי יותר בתחום המצרכים.

2. שיעורי הגידול בצריכה ובמרכיביה

ניתוח סדרות עתיות מורה, כי הגורמים העיקריים לשינויים החלים משנה לשנה במרכיבי הצריכה הפרטית הריאלית הם: גידול האוכלוסייה, העלייה בהכנסה הריאלית לנפש (השינויים בצריכה הריאלית משמשים כמודד לה) ותנודות במחירים היחסיים. גורמים אלה מסבירים מגמות

של זמן ארוך בהתפתחות מרכיבי הצריכה, אם כי אפשר להבחין מדי שנה בשינויים בכמה מסעיפי הצריכה — הסוטים ממה שניתן היה לצפות מהשפעתם של שלושת הגורמים האלה, כשלעצמם — ומקורם בגורמים מיוחדים שפעלו באותה שנה.

ב־1966 הואט קצב גידול האוכלוסייה, בעיקר עקב הירידה בממדי העלייה ארצה; כן הואט קצב העלייה בסך הצריכה הריאלית, כתוצאה מן ההאטה בגידול ההכנסה הריאלית. גורמים אלו חברו יחד והשפיעו על ירידת הביקוש למוצרים ולשירותים, בפרט במשך השנה. נוסף על כך, חלו שינויים במחירים היחסיים: מחירו היחסי של המזון ירד, וחלה עלייה במחירים היחסיים, בעיקר באותם סעיפי הצריכה, שמחיריהם נקבעים באופן מוסדי.

הצריכה הפרטית הריאלית עלתה ב־1966 ב־3.2 אחוזים לעומת 1965, שהם כחצי אחוז לנפש. שיעור זה מציין האטה ניכרת בקצב גידול הצריכה, האטה שנסתמנה כבר ב־1965, שנה בה עלתה הצריכה הריאלית ב־8.2 אחוזים בלבד, בהשוואה לשיעור גידול שנתי של כ־11 אחוזים במוצק בשנים 1959 עד 1964.

לוח ד'־5

גידול הצריכה לפי סעיפים עיקריים, 1966

(אחוזים)

העלייה לעומת השנה הקודמת			המשקל בסך הצריכה ב־1966	
בערך	במחיר	בכמות		
מ צ ר כ י ם				
11.0	6.8	4.0	30	מזון, משקאות וטבק
19.6	10.4	8.3	3	דלק, מאור וקרח
12.1	7.7	4.1	9	הנעלה, הלבשה וחפצים אישיים
-4.3	3.4	-7.5	8	ריהוט, ציוד למשק הבית וכלי רכב אישיים
17.3	9.3	7.3	5	מוצרים תעשייתיים אחרים
9.4	6.8	2.5	55	סך כל המצרכים
ש י ר ו ת י ם				
16.8	19.0	-1.8	9	מוסדות שלא למטרת רווח
9.2	2.0	7.0	15	דיוור
16.0	10.9	4.6	21	שירותים אחרים
13.9	9.4	4.1	45	סך כל השירותים
11.4	8.0	3.2	100	סך כל המצרכים והשירותים *

* ההבדל בין נתונים אלה לבין כלל הצריכה הפרטית (לוח ד'־1) נובע מכך שהראשונים כוללים גם את התוספת למלאי ואת הצריכה נטו של זרים בארץ.
ה מק ו ר : הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה.

בשנת 1966 היתה תרומת המצרכים בני הקיימא לגידול בצריכה הריאלית שלילית: -23 אחוזים. ב־1965 היתה תרומתם 7 אחוזים ואילו בכל אחת מהשנים 1963 ו־1964 תרמו המצרכים בני הקיימא כ־21 אחוזים. הסעיף 'מזון, משקאות וטבק', שתרם ב־1964 כ־30 אחוזים מהגידול בצריכה, תרם ב־1965 כ־19 אחוזים וב־1966 38 אחוזים לגידול הריאלי. השינויים שחלו במחירים

היחסיים, בשנתיים האחרונות, בפרט במחירי המזון, הם שחוללו את מרבית השינויים בצריכה לנפש ובמרכיביה.

באופן כללי ניתן לומר, כי גם ב־1966 מסבירים השינויים באוכלוסייה, בסך הצריכה ובמחירים היחסיים את עיקר התמורות שחלו במרכיבי הצריכה הפרטית, הגם שקיימת אפשרות להצביע על מספר גורמים מיוחדים המאפיינים שנה זו: למשל, הירידה בצריכת ריהוט וציוד לבית היתה מעבר למה שניתן היה לצפות בהסתמך על ההאטה בגידול האוכלוסייה ובסך הצריכה הריאלית. הסיבה לכך קשורה, כנראה, בתמורות בציפיות משקי הבית — תמורות שחלו על רקע ההתפתחויות במשך 1966 — וכמו כן בשפל ששרר ברכישת דירות למגורים, שכן הביקוש למצרכים בני־קיימא מושפע מהמתרחש בשוק זה.

ניתן לאמוד את תרומתו של כל אחד משלושת הגורמים הראשיים לגידול הריאלי בצריכה למרכיביה השונים, וכמו כן לזהות את קיומם ומידת השפעתם של גורמים מיוחדים על הגידול הריאלי הזה. הניתוח נערך על ידי השוואת שיעורי הגידול שחלו בפועל בצריכה לסעיפיה לאלה שאפשר היה לצפות להם לולא פעולתם של גורמים מיוחדים במשך שנת 1966. שיעורי הגידול הללו חושבו על סמך אומדני גמישויות הכנסה ומחירים שנתקבלו מתוך ניתוח סדרות עתיות של מרכיבי הצריכה ומחירי הצריכה כפי שהם נאמדים במסגרת החשבונות הלאומיים.

לוח ד' 6

מרכיביו של הגידול המצופה בצריכה הריאלית והגידול למעשה, 1966 לעומת 1965

(אחוזים)

שיעורי הגידול ב־1965 לעומת 1964	נתונים למעשה שינוי בצריכה הריאלית	אומדנים מצופים			מרכיב המחיר
		השינוי בצריכה הריאלית *	שיעור גידול האוכלוסייה	ההכנסה מרכיב	
		(1)	(2)	(4)	(3)
מזון	3.5	4.9	4.3	2.6	0.9
משקאות	10.6	-4.4	0.7	2.6	-2.9
טבק	14.0	-0.4	-8.2	2.6	-11.0
הנעלה, הלבושה וחפצים אישיים	12.0	4.1	3.6	2.6	0.0
דיוור	7.1	7.1	5.8	2.6	2.0
דלק לצורכי בית, מאור וקרח	10.2	6.5	4.9	2.6	1.3
ריהוט וציוד למשק הבית	10.1	-6.1	5.3	2.6	0.8
החזקת משק הבית	6.8	3.3	1.2	2.6	-2.3
טיפול אישי ובריאות	5.9	5.9	3.1	2.6	-0.2
תחבורה וקשר	1.8	1.6	2.8	2.6	-1.3
בידור ושעשועים	9.9	7.7	5.4	2.6	1.7
שירותים שונים ושונות	15.5	-2.8	1.7	2.6	-1.9

* אומדן השינוי המצופה מתקבל כדלקמן: סכום שיעורי השינוי לפי עמודות (3) ו־(4) כפול בשיעור השינוי המתקבל לפי עמודה (2).

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

אומדן השינוי בצריכה הריאלית לנפש בסעיף מסויים הינו פרי חיבור חשבוני של גמישות ההכנסה של אותו סעיף מוכפלת בשינוי בסך הצריכה הריאלית לנפש (למעט מלכ"ר) ושל גמישות המחיר מוכפלת בשינוי במחיר היחסי¹.

בכמה סעיפים, כגון משקאות, טבק ומצרכים בני קיימא ניכר הבדל רב בין הצריכה בפועל לאומדנים המצופים, אך לפי כל אחד מהם ניכרת הירידה או ההאטה הרבה, בהשוואה לשיעורי הגידול המקבילים ב־1965 לעומת 1964.

א. מזון

שלא כמו בשאר סעיפי הצריכה, שבהם נמצאו ב־1966 שיעורי גידול נמוכים מאלה של 1965, היה שיעור הגידול הריאלי בצריכת מזון לנפש ב־1966 גבוה מזה של 1965, והתפתחות זו מוסברת בעיקר באמצעות תנודות במחירים היחסיים של המזון ופחות בעזרת שינויים ברמת ההכנסה הכללית. תנודות אלו במחירים היחסיים קשורות, לפחות בכל הנוגע למוצרי מזון מהחקלאות, בהיצע של אותם מוצרים שהוא לא גמיש בטווח הקצר ותלוי בגורמי טבע.

לוח ד'7

מרכיביו של הגידול הצפוי בצריכה הריאלית של סעיפי מזון נבחרים והגידול למעשה, 1966 לעומת 1965

(אחוזים)

אומדנים מצופים				שינוי למעשה בצריכה הריאלית	המשקל בסך המזון 1966	
מרכיב המחיר	מרכיב ההכנסה	שיעור גידול האוכלוסייה	שינוי בצריכה הריאלית *			
(4)	(3)	(2)	(1)			
0.9	0.8	2.6	4.3	4.9	100.0	כל המזון
0.9	0.0	2.6	3.6	2.6	12.2	מוצרי קמח ודגניים
3.3	1.7	2.6	7.7	9.0	26.0	בשר ומוצריו
-0.5	0.2	2.6	2.3	6.1	3.8	דגים
0.8	1.0	2.6	4.4	5.0	4.7	ביצים
-2.7	0.2	2.6	0.0	1.9	9.8	חלב ומוצריו
-0.4	0.4	6.2	2.6	4.9	3.2	שמני מאכל
0.4	1.7	2.6	4.8	6.0	14.7	פירות טריים
4.6	0.0	2.6	7.3	5.7	10.3	ירקות טריים
0.2	0.6	2.6	3.4	-4.6	6.8	סוכר ומוצריו
0.9	1.4	2.6	5.0	0.6	2.9	תה, קפה וקקאו

* אומדן השינוי המצופה מתקבל כדלקמן: סכום שיעורי השינוי לפי העמודות (3) ו־(4) כפול בשיעור השינוי המתקבל לפי עמודה (2).

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

¹ על שיטת אומדן הגמישויות ומגבלות השימוש בהן ראה: "פרוש, מגמות בהתפתחות מרכיבי הצריכה הפרטית—ניתוח סדרות עתיות" סקר בנק ישראל 28, ירושלים, פברואר 1967.

השוואת שיעורי הגידול בצריכה במחירים קבועים של המזון לסעיפיו עם הערכים המצופים שנאמדו על סמך סדרות עתיות של הצריכה ומרכיביה. מלמדת, כי ב-1966 מספקים גורם ההכנסה והשפעת המחירים הסבר כמעט מלא לשיעורי השינוי בצריכה לנפש של המזון ומרכיביו, וזאת, פרט לסעיפים: סוכר, תה, קפה וקקאו, בהם מייצגים שיעורי הגידול בצריכה — גם תנודות במלאי.

ב-1966 עלו מחירי המזון ב-5 אחוזים, ומכיוון שמחירי הצריכה עלו ב-8 אחוזים — חלה ירידה במחירו היחסי של המזון שהיא בבחינת המשך למגמה ששררה בתחום זה משך מספר רב של שנים, פרט ל-1965, שנה שבה לא ירד מחירו היחסי של המזון.

הצריכה הריאלית לנפש של המזון עלתה ב-1966 ב-2.2 אחוזים, בעיקר עקב ירידת מחירו היחסי. לעומת זאת, בשנת 1965 לא היתה כלל עלייה ברמת הצריכה הריאלית לנפש, ובכמה מסעיפי המזון אף היתה ירידה בכמות הנצרכת — בחלקה היא נבעה מיציבות במחירים היחסיים של המזון באותה שנה.

שנת 1966 נתברכה ביבולים גבוהים של ירקות ופירות, מה שמסביר במידת מה את העלייה המתונה במחירי סך המזון בהשוואה לעליית המחירים ב-1965. אספקת ירקות טריים לשווקים עלתה בכ-6 אחוזים לאחר ירידה בכמות המשווקת ב-1965. העובדה שמחירי הירקות ירדו ב-2.4 אחוזים בלבד, למרות הגידול בהיצע גובעת, כנראה, מכך שעיקר ההגדלה היתה בירקות חורף ואביב, שמחיריהם גבוהים יחסית למחירי הירקות בעונות האחרות, ואילו הביקוש להם יותר גמיש בעונה זו של השנה (ראה פרק י"א, "החקלאות"). כמות פרי הדר שסופקה לשוק המקומי עלתה ב-1966 ב-3.6 אחוזים. בכמות הנצרכת של שאר הפירות חלה עלייה בשיעור 6.5 אחוזים. העלייה בצריכת הפירות ב-1966 קשורה בירידת מחיריהם היחסיים, הודות להיצע הרב של פירות באותה שנה.

ירידה במחירים היחסיים היא שהביאה גם לעלייה — בשיעור 9 אחוזים — בצריכה הריאלית לנפש של בשר בשרי ומוצרי בשר. בדומה לשנת 1965, חלה גם בשנת 1966 עלייה ניכרת ביבוא בשר קפוא, בשר זה שימש כתחליף לבשר הטרי ולבשר המשומר לסוגיו, וצריכתו עלתה ב-16 אחוזים, בעוד ששחיטת בעלי חיים היתה נמוכה ב-1966 ב-11 אחוזים מרמתה בשנת 1965. כמות העופות המשווקת עלתה ב-18 אחוזים, לאחר ירידה בשיעור 10 אחוזים ב-1965, עלייה הקשורה בירידה ניכרת במחיריהם היחסיים של העופות.

ב-1966 ירדה הצריכה הריאלית לנפש של חלב ומוצרי חלב בכאחוז, לאחר ירידה בשיעור 1.5 אחוזים ב-1965. הירידה הוּו בצריכה בשתי השנים מוסברת בעיקר על ידי העלאת מחירי החלב בכ-11 בכל אחת מהשנים 1965 ו-1966.

צריכת הביצים עלתה ב-5 אחוזים. שיעור זה גבוה מהשיעור המקביל ב-1965. כמו כן חלה עלייה בצריכה הריאלית לנפש של שמני מאכל ודגים.

הצריכה לנפש של סוכר ומוצרי ירדה ב-1966 ב-7 אחוזים, לאחר עלייה מתמדת במשך מספר רב של שנים. כן ירדה הצריכה לנפש של תה, קפה וקקאו ב-2 אחוזים, לעומת עלייה בשיעור 5 אחוזים ב-1965. סעיפים אלו היו נתונים, כאמור, להשפעת תנודות במלאי.

הצריכה הריאלית של משקאות ירדה ב-4.4 אחוזים שהם ירידה בשיעור 7 אחוזים לנפש. שיעור זה מבטא האטה ניכרת בצריכה עד כדי ירידה ברמתה המחלטת — בהשוואה לשיעורי הגידול בצריכת משקאות שהיו ב-1964 וב-1965: 5 אחוזים ו-11 אחוזים בהתאמה.

כמות המשקאות החריפים שנצרכה ב-1966 היתה נמוכה ב-8.7 אחוזים מזו של 1965 ומזו של 1964, שנים שבהן חל גידול ריאלי שנתי בשיעור 10 אחוזים. צריכת משקאות חריפים מן היבוא ירדה בכ-30 אחוזים. הירידה הוּו בצריכה נבעה בחלקה מהעלייה בשיעור 13 אחוזים במחירי המשקאות החריפים, כתוצאה מהטלת מס נוסף על המשקאות, אך היא גבוהה מן הירידה המתחייבת מגמישויות המחיר וההכנסה המחושבות על סמך סדרות עתיות, כנראה, משום הצמצומים

שחלו ב־1966 במסיבות, חתונות ונשפים הן מצד מוסדות ומפעלים והן מצד הפרטים במשק עקב המיתון.

בצריכת משקאות קלים היתה עלייה בשיעור 4 אחוזים, למרות העלייה שחלה במחיריהם ב־1966. צריכת משקאות אלו קשורה קשר אמיץ לתנאים האקלימיים, ויש להניח, כי החורף הקצר והקייץ הארוך והחם של 1966 תרמו לעלייה זו בצריכת המשקאות הקלים, ובמידת מה אף לירידה בצריכת משקאות חריפים בחורף של אותה שנה.

ב. סיגריות ומוצרי טבק

צריכת סיגריות ומוצרי טבק ירדה ב־1966 ב־0.4 אחוזים, ירידה שהיא משמעותית במיוחד על רקע העובדה שבחמש השנים האחרונות היה שיעור הגידול הריאלי בצריכת סיגריות וטבק כ־12 אחוזים לשנה בממוצע.

בראשית שנת 1966 עלו מחירי הסיגריות ב־27 אחוזים, בעקבות העלאת שיעורי הבלו. עלייה חד פעמית זו, שבאה לאחר שנות יציבות במחירים גרמה לירידה בצריכת סיגריות בשיעור מחצית האחוז.

בשנים 1962 עד 1965 היתה, כאמור, מגמת עלייה בצריכת הריאלית של סיגריות. תרומה ניכרת לגידול הריאלי הזה היה המעבר מעישון סיגריות זולות לסיגריות יקרות שאיכותן גבוהה יותר. תהליך זה נתאפשר בעיקרו הודות ליציבות המחירים ששררה בענף בשנים האחרונות, ואמנם, משקל הסיגריות הזולות (עד 60 אגורות לחפיסה) ירד מ־38 אחוזים ב־1962 ל־23 ב־1964 והגיע ל־13 אחוזים ב־1966.

לוח ד' 8

שיעור השינוי בצריכת סיגריות וטבק, 1963 עד 1966

(אחוזים)

העלייה לעומת השנה הקודמת				
1966	1965	1964	1963	
-0.4	13.5	9.0	14.4	שינוי ריאלי בצריכת סיגריות ומוצרי טבק
-0.5	14.0	7.9	14.5	שינוי ריאלי בצריכת סיגריות
-1.0	6.3	3.1	8.4	שינוי בכמות (מספר החפיסות)
0.5	7.2	4.7	5.6	שינוי באיכות

ה מקור: בנק ישראל, על פי נתוני אגף המכס והבלו.

מן הראוי לציין, כי למרות עליית המחירים והירידה בצריכת הסיגריות שנבעה ממנה, נמשכה גם ב־1966 מגמת המעבר מעישון סיגריות זולות ליקרות יותר, מעבר שתרומתו — תרומה חיובית — לשינוי הריאלי בצריכת סיגריות היתה בשיעור מחצית האחוז, בה בשעה שחלה ירידה בכמות הסיגריות באחוז אחד.

צריכת סיגריות מיובאות ירדה ב־1966 ב־63 אחוזים, בהשוואה ל־1965, ואילו צריכת טבק וסיגרים מן היבוא עלתה ב־22 אחוזים. נראה, כי היתה מידה כלשהי של תחלופה בין שני סוגי המוצרים הללו, שמקורה בשינוי שחל במחיריהם היחסיים, וזאת כתוצאה מהעלאת תעריפי המכס על סיגריות מיובאות בשיעור של 30 אחוזים ועל טבק מיובא ב־5 אחוזים בלבד — העלאה שנכנסה לתוקפה בראשית השנה.

ג. הלבשה והנעלה

הצריכה הריאלית של מוצרי הלבשה והנעלה גדלה ב־1966 ב־3.8 אחוזים כשליש משיעור הגידול ב־1965 ובשנים שקדמו לה. שיעור זה גבוה אך במקצת מהמצופה ומורכב מגידול של כ־6 אחוזים במוצרי הלבשה ומירידה בשיעור 3 אחוזים בהנעלה. עליית מחירי ההנעלה, שנבעה בעיקרה מעליית מחירי העור בשוק העולמי, הביאה להאטה זו בצריכה.

ד. מצרכים בני קיימא

נתוני הרכישה השוטפת של מצרכים בני קיימא משמשים לצורך אומדן הצריכה השנתית של מוצרים אלו. מאחר שרכישת מצרך בר קיימא כמוה כקניית זרם של שירותים עתידיים, שכן הנכס אינו בלה בשנה הראשונה לרכישתו, הרי, אם הרכישה השנתית גבוהה מן הבלאי יש לראות

לוח ד' 9

רכישת מצרכים בניקיימא נבחרים, 1965 ו־1966

(יחידות)

מייצור מקומי	אחוז העלייה או הירידה (-) ב־1966	מיבוא	אחוז העלייה או הירידה (-) ב־1966	סך הכול		אחוז (-) העלייה או הירידה
				1966	1965	
מכונות תפירה	7.786	7.294	-6.3	4,119	3,361	-18.4
פטיפונים	7.262	3,711	-48.9	29,894	30,664	2.6
מקלטי רדיו	21.872	16,415	-24.9	5,715	5,057	-11.5
מכונות כביסה	21.926	21,901	-0.1	15,491	9,017	-41.8
מכשירי גז	47.576	39,249	-17.5	—	—	—
מקררים חשמליים	55.653	44,915	-19.3	4,120	2,146	-47.9
קטנועים	1.461	—	—	1,362	—	—
מכוניות	3.313	2,404	-27.4	7,969	7,074	-11.2
מערבלים	13.319	11,503	-13.6	24,071	18,171	-24.5
שואבי אבק	2.342	1,383	-41.0	21,948	17,206	-21.6
רשמי קול	—	—	—	16,351	14,317	-12.4
מקלטי טלביזיה	—	—	—	8,243	8,062	-2.2
רדיו טרנזיסטור	3.191	831	-74.0	41,327	59,158	43.1
מוזגני אוויר	9.600	8,752	-8.8	651	317	-51.3

ה מקור : אגף המכס והכלוא.

חלק מהצריכה הנאמדת כהשקעה¹. לאחר מספר שנים של השקעה נקייה גבוהה במוצרים אלו, חלה ב־1966 ירידה בהשקעה הנקייה, והיא עמדה על רמה דומה לזו של לפני 5 שנים (ראה פרק י"ט, "החיסכון").

¹ ראה : "פרוש, מלאי וצריכה של נכסים בני קיימא וההשקעה הנקייה בהם, בישראל, 1956 עד 1963", סקר בנק ישראל 26, ירושלים, אפריל 1966, עמוד 57.

שנת 1966 מאופיינת בירידה בולטת — בשיעור 17 אחוזים — ברכישת מצרכים בני קיימא ; וירידה זו הקיפה את כל המצרכים (פרט למכשירי טרנזיסטור. אלה היו, כפי הנראה, תחליף לרכישת מקלטי רדיו — מה שמבטא במידה רבה ירידה איכותית בצריכת מכשירי רדיו).

במשך מספר שנים היה שיעור הגידול הריאלי בצריכת נכסי צריכה בני קיימא כפול מזה של סך הצריכה. מבחינה זו, היתה שנת 1965 נקודת מפנה : צריכת מוצרים אלו עלתה ב-5 אחוזים בלבד, שעה שסך הצריכה עלה ב-8.5 אחוזים. ב-1966 עלה סך הצריכה ב-4 אחוזים בעוד שבצריכת מוצרים בני קיימא חלה, כאמור, ירידה ניכרת.

גמישות ההכנסה בתחום זה גבוהה מ-1 ; ומאחר שההכנסה הריאלית לנפש בשנת 1966 ירדה במקצת, מוסברת הירידה בצריכת מוצרים בני קיימא בחלקה על ידי גורם ההכנסה. ברם, ירידה זו היתה חריפה בהרבה מן הצפוי על סמך גמישויות ההכנסה והמחירים המתאימות. ציפיות פסימיות לגבי הכנסות עתידות, תנאי אי ודאות ששררו בשנה זו של מיתון בפעילות הכלכלית, ירידה בכספי הפיצויים האישיים בשנתיים האחרונות והשפל בשוק הדירות היו גורמים שהקטינו את הרכישות.

שיעורי הירידה ברכישת מצרכים בני קיימא, המוצגים בלוח ד' 9 הינם ממוצעים שנתיים, והם אינם משקפים את ההתפתחויות התוך שנתיות ברכישה. לכן מן הראוי להדגיש, שבמרבית הסעיפים נמצאו ירידות חריפות החל ברביע השני של שנת 1966, והן התגברו ברביע האחרון של השנה. לשון אחר : התפנית כלפי מטה בצריכה היתה חדה יותר מכפי שמשקף זאת הממוצע השנתי. לדוגמא : רכישת מכוניות ירדה ב-1966 ב-16 אחוזים. אולם, השוואת הרכישות, שנעשו בשלושת הרביעים האחרונים של 1966 לרביעי השנה המקבילים ב-1965, מעידה על ירידה בשיעור 38 אחוזים. יתר על כן, השוואת אותם שלושת רביעי השנה האחרונים של 1966 לשלושת רביעי השנה שקדמו להם מראה על ירידה בשיעור 45 אחוזים ברכישת מכוניות.

תוצאות דומות מתקבלות מחישוב השיעורים הללו לגבי מקררים, מכוניות כביסה, פטיפונים ועוד (ראה דיאגרמה ד' 1 ולוח ד' 10).

רמת הרכישה ברביע האחרון של 1965 וברביע הראשון של 1966 היתה גבוהה מזו של החודשים הקודמים והעוקבים, והיא קשורה, כנראה, בעלייה המואצת בתשלומי השכר בכל ענפי

לוח ד' 10

מדדי רכישת מצרכים נבחרים*, לפי רבעי שנה, 1965 ו-1966

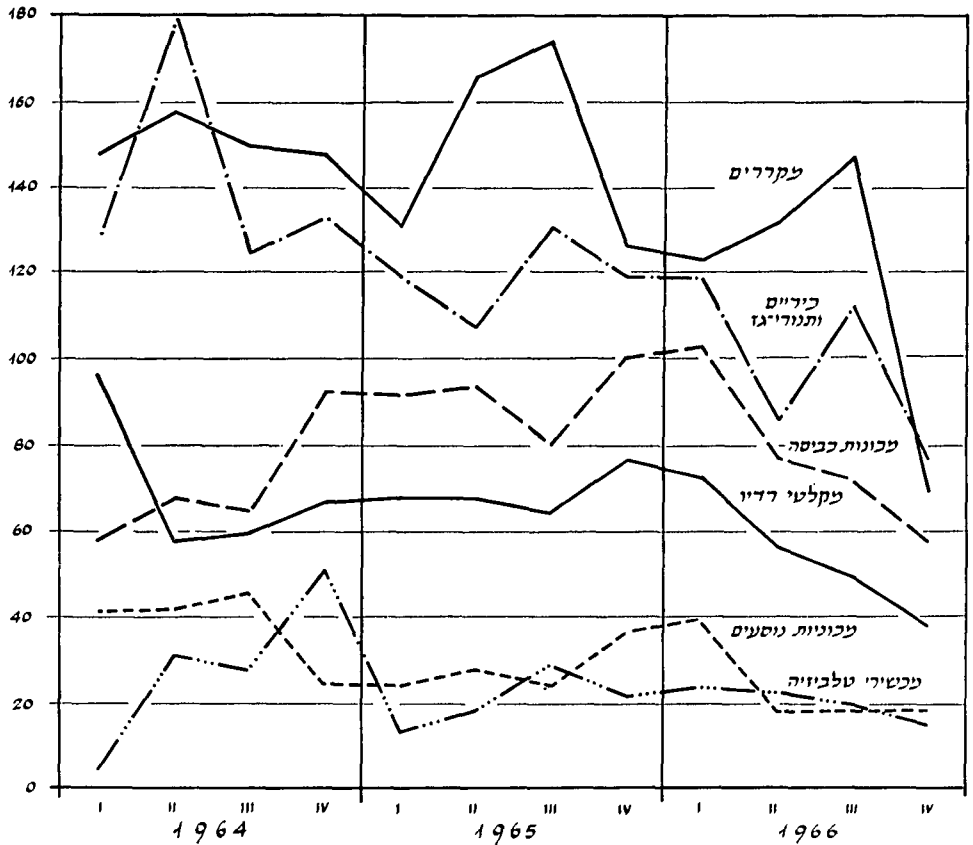
(ממוצע 1965 = 100)

1966				1965				
IV	III	II	I	IV	III	II	I	
68.0	64.1	63.7	140.2	129.3	85.3	99.8	85.6	מכוניות
46.1	98.4	88.2	82.3	84.4	117.0	110.9	87.7	מקררים חשמליים
61.4	76.8	82.4	109.9	107.3	94.7	100.1	97.9	מכוניות כביסה
64.3	94.1	71.9	99.7	99.9	110.1	90.0	100.0	כיריים ותנורי גז
71.4	94.6	109.8	115.4	105.0	141.3	88.3	65.4	מקלטי טלביזיה
54.2	71.3	81.0	104.8	110.8	93.2	97.7	98.3	מקלטי רדיו
66.6	68.7	71.9	162.9	108.5	75.4	101.4	114.7	פטיפונים

* משקלם של מצרכים אלו עולה על 80 אחוזים בסך הצריכה של מצרכים בני קיימא וכלי רכב, בכל אחת משתי השנים.
ה מקור : נתוני אגף המכס והבול.

רכישות של מצרכים בני קיימא נבחרים לפי רבעי שנה, 1964 עד 1966

(מאות יחידות)

המשק החל במחצית 1965 ועד תחילת 1966 תשלומים אלה נבעו מתשלומי הפרשים משנים קודמות הסכמי שכר חדשים שנחתמו בתחילת השנה ותשלום תוספת יוקר בינואר של אותה שנה.

הירידות ברכישה במשך השנה קשורות לשפל ששרר בשוק הדיירות, אך דומה, כי נוסף על ההשפעה שנודעה לצמצום רכישת דירות ב-1966, פעלו גורמים נוספים להחמרת הירידה, הקשורים בעיקר בתנאי שפל ואי ודאות, כגון: ציפיות פסימיות לגבי הכנסות עתידיות, דחיית תכניות נישואין (לאחר מספר שנים של מגמת עלייה ברורה בשיעור הנישואין הגולמי לא עלה שיעור זה ב-1966), ירידה בשיעור הילודה (לאחר מגמת עלייה בשלוש השנים הקודמות) וכדומה. היות שקיים קשר בין רכישת כמה מצרכים בני קיימא וגודל המשפחה יש, כנראה, השפעה לגורמים דמוגרפיים אלו על הרכישה ב-1966.

במשך מספר שנים התבטאה הרכישה המואצת של מצרכים בני קיימא בעלייה מתמדת של אחוזי המשפחות שבבעלותן מצויים המצרכים הנדונים (ראה לוח ד' 11). בשנה האחרונה חלה התייצבות באחוזי הבעלות. באותם סעיפים שהיתה ירידה באחוזי הבעלות יש להניח, כי מקורה בטעויות הדגימה של האומדנים, כפי שחושבו מתוך סקרי כוח אדם.

לוח ד' 11

אחוזי משקי הבית, שכבעלותם מצרכים בני קיימא נבחרים, 1961 עד 1966

השנה	רדיו	כיריים או תנור גז	מקרר חשמלי	מכונות כביסה	רדיו שני	מערכת חשמלי	שואב אבק	רשם קול
1961	79.6	62.3	50.2	18.3	—	—	—	—
1962	86.8	73.0	58.8	19.2	15.4	9.2	—	—
1963	88.4	79.4	64.3	23.4	18.7	12.8	8.7	3.2
1964	89.4	84.4	70.8	23.6	22.6	13.8	10.0	3.8
1965	89.9	85.5	77.6	28.5	30.5	17.7	13.8	6.8
1966	90.9	83.1	80.1	29.5	31.8	19.7	14.1	6.1

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ; פקרי כוח אדם, יולי-ספטמבר.

הירידה שחלה בצריכת מצרכים בני קיימא משתקפת בכל שלושת המרכיבים (לוח ד' 12). לעומת זאת, ב־1965 חלה ירידה בצריכת כלי רכב פרטיים, ואילו בריהוט וציוד לבית חלו עליות — הגם שהעלייה בציוד לבית ביטאה האטה בולטת לעומת 1964.

בעקבות השינויים במס המוטל על מכוניות נוסעים מיבוא שהונהגו באוגוסט 1964 והרכישה הניכרת של מכוניות בתקופה שקדמה לכך — חלה ירידה ברכישה ב־1965 בשיעור 14 אחוזים. מאחר שהמס המוטל על מכוניות מסחריות לא עלה באותה שנה, חלה עלייה ניכרת ברכישתן ונראה, כי ההבדל במחירים הוא שהביא לכך שהמכוניות המסחריות שימשו תחליף לפרטיות. תחלופה זו נתבטלה ב־1966, עם העלאת המכס על מכוניות מסחריות. כיוון שמכוניות מסוג זה אינן נכללות, לפי הגדרה, בצריכה הפרטית, אין רכישתן משתקפת בנתונים.

לוח ד' 12

השינוי בצריכה הריאלית של מצרכים בני קיימא, 1964 עד 1966

(אחוזים)

המשקל ב־1966	השינוי לעומת השנה הקודמת			
	1966	1965	1964	
100	24	5	-8	סך כל המצרכים בני הקיימא
43	16	16	-4	ריהוט
44	29	5	-8	ציוד למשק הבית
13	27	-17	-15	כלי רכב פרטיים

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ב־1966 ירדה רכישת מכוניות פרטיות ב־16 אחוזים, (לוח ד' 9), אולם הירידה בולטת ביותר החל ברביע השני של השנה. ברביע הראשון של 1966 עלתה הרכישה ב־40 אחוזים, בהשוואה לממוצע השנתי של 1965. עלייה זו היא בחלקה עונתית, והיא קשורה בכניסת דגמים לשוק ובחלקה נבעה מהספקה דחויה של מכוניות מייצור מקומי שנקנו, למעשה, כבר ב־1965.

ברבע השנה השני ירדה הרכישה עד כדי חצי מהרכישה ברביע הראשון, ולעומת זאת התייצבה רכישת המכוניות במחצית השנייה של השנה.

העליות הניכרות בהוצאות האחזקה, שנכנסו לתוקפן בראשית השנה, עם העלאת תעריפי הדלק, הביטוח והאגרות השונות הקטינו את כדאיות הרכישה והרתיעו, כנראה, רוכשים בכוח. קרוב לוודאי, שהירידה בכספי הפיצויים האישיים, בשנתיים האחרונות שחלקם הופנה בעבר לרכישת מצרכים בני קיימא וכלי רכב, הגבירה את ממדי ההאטה ב־1965 ואת ממדי הירידה ב־1966.

ה. דלק

ב־1966 הואט שיעור הגידול בצריכת הדלק, בהמשך למגמה שנסתמנה ב־1965. ב־1965 וב־1966 עלתה צריכת הדלק ב־19 ו־16 אחוזים בהתאמה לאחר מספר שנים של עלייה בצריכת הדלק — בכ־30 אחוזים לשנה בממוצע. העלייה בשנים שקדמו ל־1965 נבעה הן מהגידול ברכישת מכוניות פרטיות והן מיציבות מחירי הדלק וירידת מחירו היחסי. ב־1965, חלה עלייה בצריכת הדלק, למרות הירידה הנוכחת ב־17 אחוזים ברכישת מכוניות, שכן, ירידת מחירו היחסי של הדלק הגבירה את צריכתו והשתקפה בעליית מספר הקילומטרים שנסעו המכוניות הפרטיות — עלייה ב־31 אחוזים בהשוואה ל־1964. ב־1966 נמשכה הירידה ברכישת מכוניות וכן עלו הוצאות הדלק והאגרות ב־33 אחוזים. לפיכך עלתה צריכת הדלק ב־1966 בשיעור נמוך יותר מאשר אשתקד הדומה לשיעור הגידול במספר הקילומטרים שנסעו המכוניות הפרטיות.

ו. שירותי מוסדות שלא למטרות רווח

שיעור הגידול בצריכה הריאלית, שסופקה על ידי מוסדות שלא למטרת רווח, עלה ב־1965 במידה ניכרת בהשוואה לכל אחת מהשנים הקודמות. יתרה מזו: שיעור גידול זה היה כפול משיעור הגידול בסך הצריכה, בעוד שבשנים קודמות הוא היה, בדרך כלל, נמוך משיעור הגידול בסך הצריכה. תרומתו לגידול הצריכה ב־1964 היתה כ־5 אחוזים וב־1965 כ־16 אחוזים. גידול רב זה ב־1965 נבע בעיקרו מפעילותן המרובה של המפלגות בשנת הבחירות. כמו כן חל גידול רב (גידול שהינו בבחינת המשך למגמה) של העברות הסקטור הציבורי למוסדות אלו בתחום החינוך (בפרט החינוך הגבוה) והבריאות. ב־1966 חלה ירידה בפעילותן של המפלגות והאטה בולטת בפעילותן של המוסדות בחלקה בהשפעת המיתון. דבר שהתבטא בירידה של 2 אחוזים בצריכת השירותים המסופקים על ידם ובתרומה שלילית בשעור 5 אחוזים לגידול הריאלי בסך הצריכה הפרטית.

ז. שירותי דיור

הצריכה הריאלית של שירותי הדיור גדלה ב־1966 ב־7 אחוזים בדומה לשנת 1965 לעומת 8 אחוזים בכל אחת משתי השנים הקודמות. גידול זה גבוה במקצת מהמצופה, אך יש לזכור, שהשפעת התנודות במחירי הדירות על השינוי בצריכה הריאלית קטנה בטווח הקצר. צריכת הדיור מושפעת בעיקרה מגודלו הפיזי של מלאי הדירות במשק ובמיעוטה מרכישת הדירות במשך השנה.